

Innovatieve uitdaging in proeftuinen van Waterkader Haaglanden

Samenwerking tussen publieke en private partijen moet voorkomen dat de regio Haaglanden (bestaande uit de gemeenten Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer), net zoals in de jaren negentig, wordt getroffen door flinke wateroverlast. Zeven proeftuinen, die het hart vormen van het programma Waterkader Haaglanden, zijn bedoeld als katalysator om kennisvragen te genereren en ontwikkelde kennis, nieuwe concepten en innovatieve oplossingen snel te kunnen uitvoeren.

“In het in 2006 gesloten Regionaal Bestuursakkoord Water is afgesproken dat publieke en private partijen binnen het programma samenwerken om innovatieve oplossingen te helpen ontwikkelen voor water, ruimte en economie, een doorbraak te forceren voor de realisatie van de waterbergingsopgave en optimaal in te spelen op het veranderende klimaat. Waterkader Haaglanden stelt subsidies beschikbaar, bouwt kennis op, deelt deze kennis en past die in de praktijk toe in proeftuinen”, zegt programmaleider Carl Paauwe. Samen met de deelnemende partijen is, in samenspraak met ondernemers, belangen- en kennisorganisaties, een onderzoeksagenda opgesteld, die de onderzoeksvragen en activiteiten voor de komende jaren beschrijft.

De proeftuinen zijn representatief voor drie gebiedstypen in de regio, die bestaat uit stad (40 procent), glas (tuinbouw, 30 procent) en gras (onder meer duinen en veenweidegebied, 30 procent). De regio levert een belangrijke bijdrage aan de nationale economie (10% van BNP). Door de hoge ruimtedruk (verstedelijkingsopgaven en *greenport*) en de complexe situatie (ligging aan zee met kustverdediging en extra neerslag en bodemdaling in veenweidepolders) is realisatie van de waterbergingsopgave op traditionele wijze vrijwel onhaalbaar. Ook doordat de kans op wateroverlast naar verwachting toeneemt door de opwarming van de aarde, zoekt men de oplossing in het ontwikkelen van technische, financieel-juridische, bestuurlijke en procesmatige innovatieve concepten en het snel beproeven van die nieuwe kennis en inzichten in de praktijk. Paauwe: “Het proeftuinenconcept biedt bij uitstek de gelegenheid nieuwe concepten te beproeven. Op een enkele plaats zijn we nu toe aan implementatie van de ontwikkelde kennis. We willen graag toe naar concrete acties.”

Keuzes

“Stad, glas en gras hebben bij de start van het programma in 2006 elk een eigen gebiedsregisseur gekregen. Voor elke categorie zijn we gaan kijken welke polders het meest in aanmerking kwamen om een proeftuin te worden. In samenspraak met de bestuurders zijn de definitieve keuzes gemaakt”, zegt Ben van de Ven, die binnen het programmabureau Waterkader Haaglanden speciaal is belast met de coördinatie van de proeftuinen.

De representatieve proeftuinen zijn: Waalblok (glastuinbouw), Oranjepolder (glastuinbouw), Midden-Delfland (veenweidegebied), Plaspoelpolder (bedrijven-terrein), Noordpolder (stedelijk gebied en landgoederenzone), Het Nieuwe Water (transformatie van glastuinbouw naar woningbouw) en Rijswijk-Zuid (nieuwe woningbouwlocatie).

Het programma is begonnen met het uitvoeren van verkenningstudies naar de omvang van de waterbergingsopgave in de gekozen proeftuinen. “Voordat we zover waren, is flink gediscussieerd over wie verantwoordelijk was voor het oplossen van de gigantische waterbergingsopgave in deze regio en wie dat zou gaan betalen. Na lang praten is besloten financiering niet uit te werken in het bestuursakkoord, maar is wel erkend dat het om een gezamenlijk probleem gaat dat om een gezamenlijke aanpak vraagt. De oplossing moet komen uit kennisontwikkeling en innovatie op het snijvlak van water, ruimte en economie en het erbij betrekken van private partijen”, aldus Paauwe. Volgens hem gaat het niet alleen om wateroverlast. “Dat is de laatste tijd niet eens zo’n probleem, waarschijnlijk omdat er al veel maatregelen zijn uitgevoerd die het systeem robuuster hebben gemaakt. Droogte en andere aspecten van klimaatveranderingen komen wel steeds meer op de agenda en de vraag is hoe we, gelet op functies en ontwikkelingen binnen de regio, maximaal kunnen inspelen op de bedreigingen én mogelijkheden die een veranderend klimaat met zich meebrengt.”

Uitvoering

Eind volgend jaar zijn de partijen in vrijwel alle proeftuinen aan uitvoering toe. In Waalblok is men al zover. Daar wordt de ontwikkeling van een adaptatiestrategie gecombineerd met herstructurering van de glastuinbouw en kennisontwikkeling gericht op meervoudig ruimtegebruik, technische innovaties, gebiedsontwikkeling, samenwerking en financiering. Het is de bedoeling met behulp van het zogeheten 4 B-concept (bergen, bufferen, bereiden en begieten) een gesloten waterkringloop te realiseren, waarin het water meerdere functies krijgt. De eerste fase, de aanleg van een waterbergingskelder onder een kas, is al in uitvoering.

De proeftuin Oranjepolder, evenals Waalblok gelegen in de gemeente Westland, is medio dit jaar van start gegaan. In deze polder

staan partijen voor één der grootste waterbergingsopgaven van de regio Haaglanden. Door te zoeken naar slimme combinaties van het herstructureren van de glastuinbouw, verbetering van de ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en het realiseren van waterbergingsopgave creëert men daar maatschappelijke meerwaarde. In samenspraak met het ministerie van VROM volgt binnenkort een verkenning. Dit betreft een zogeheten Water+Ruimte+Economie-atelier. De proeftuin Rijswijk-Zuid is ook recent van start gegaan: de ontwikkeling van de laatste grote uitbreidingslocatie in Haaglanden, met circa 4.000 woningen en 15 hectare bedrijventerrein.

Bouwen op water

Ontwikkelingsmaatschappij Het Nieuwe Westland wil in Het Nieuwe Water ongeveer 1.200 woningen realiseren. Het gaat om de grootste waterwonen-locatie van Nederland. De bouw van de eerste drijvende appartementen, waarvoor de ontwerpen klaar zijn, begint naar verwachting medio 2010. Het project is uniek, omdat er voor deze woningen twee meter water op een stuk land komt dat nu nog droog ligt. Van de Ven: “Daarmee creëer je zowel een waterbergingsoppervlak als een unieke woonomgeving. Als het water stijgt, gaan de huizen mee omhoog, maar er zitten natuurlijk wel klimatologische en wateraspecten aan die je goed moet uitzoeken. De Ontwikkelingsmaatschappij gaat hierover samen met ons nadenken, rekeninghoudend met de vastgoedoelstellingen die ze wil halen. Als ze ook op dit gebied kwaliteit levert, wordt dit project wel een visitekaartje voor hen.”

Traditionele methoden blijken in alle gevallen onvoldoende te werken. Innovatie is nodig om de beoogde doorbraak in de realisatie van de waterbergingsopgave te bewerkstelligen. Paauwe: “Het gaat dus vooral om de vraag: ‘Hoe krijg je alle partijen op de wagen en hoe houd je die rijdend in de richting van een oplossing?’” Als er niets gebeurt loopt een aantal processen op den duur vast. “Dat besef klinkt uit het bestuursakkoord, dat experimenten buiten de bestaande regelgeving om stimuleert. De laatste jaren is via gemeentelijke waterplannen al heel wat toenadering en samenwerking ontstaan. Juist het gezamenlijk optrekken van het Hoogheemraadschap van Delfland met het stadsgewest, de provincie en alle gemeenten onderstreept dat alle partijen de noodzaak inzien van innovatie en van elkaar willen leren. Zo kunnen we er met z’n allen voor zorgen dat het technisch én

De zuidrand van de Oranjepolder (foto's Waterkader Haaglanden).

financieel haalbaar wordt innovatieve waterbergingsoplossingen te realiseren. Door die kennis te ontsluiten, kunnen ook andere regio's daarvan profiteren."

Onzekerheden

Paauwe: "Vanwege het grote aantal onzekerheden in de omvang en effecten van klimaatverandering is het inbouwen van flexibiliteit erg belangrijk. Er dient zoveel mogelijk aangesloten te worden bij investeringscycli in bijvoorbeeld de glastuinbouw (eens in de 10 tot 15 jaar) en stedelijke gebieden (langere periodes). Het heeft weinig zin nu al maatregelen te nemen voor het jaar 2100. Voor die tijd hebben we zoveel herstructureringen achter de rug dat het beeld dat we nu creëren, niet meer kan kloppen. Misschien hebben we hier dan een meer mediterraan klimaat." In het kader van het programma 'Kenniss voor Klimaat', waarin Waterkader Haaglanden participeert, is onlangs een onderzoek gestart, dat specifiek de effecten van de klimaatverandering in Haaglanden in beeld brengt. Aan de hand daarvan wordt het eenvoudiger prioriteiten te stellen. 'Kenniss voor Klimaat' loopt door tot 2014. "Dan moet er een gefundeerd plan liggen

waarin staat met welke adaptatiestrategieën wij in Haaglanden kunnen anticiperen op klimaatveranderingen, zodat de regio minder kwetsbaar wordt en leefbaar en conomisch sterk blijft. Ook hier gaat het ons vooral om experimentele kennis en de toepasbaarheid ervan in de praktijk." Het kennis- en innovatieprogramma 'Ruimte voor water en economische ontwikkeling in Haaglanden', waaraan Waterkader Haaglanden ook deelneemt en dat vooruitkijkt tot 2015 en focust op realisatie van de waterbergingsopgave, loopt eind 2011 af. De meeste kennisvragen moeten dan beantwoord zijn en extra financiële middelen en stimuleringsgelden gevonden om te kunnen blijven investeren in de proeftuinen.

Het programmabureau Waterkader Haaglanden is niet primair verantwoordelijk voor de resultaten van het programma. Dat zijn de partijen in het samenwerkingsverband en de proeftuinen. Het programmabureau zorgt voor het omzetten van subsidie- en stimuleringsgelden in concrete en het op goede wijze ontsluiten van projecten en opgedane kennis. Paauwe, Van de Ven en hun collega's zorgen voor de

smeerolie en helpen, waar nodig, de direct betrokkenen in de proeftuinen. "Want daar moet het gebeuren."

Voor meer informatie: (070) 750 15 40 of waterkader@haaglanden.nl.